

Hoofdstuk vijf

Het gezin, vitale cel van de samenleving

INHOUD

I Het gezin, de eerste natuurlijke samenleving

- a. Het belang van het gezin voor de persoon
- b. Het belang van het gezin voor de samenleving

II Het huwelijk, de basis van het gezin

- a. De waarde van het huwelijk
- b. Het sacrament van het huwelijk

III De sociale subjectiviteit van het gezin

- a. Liefde en de vorming van een gemeenschap van personen.
- b. Het gezin is het heiligdom van het leven.
- c. De taak van de opvoeding
- d. De waardigheid en de rechten van kinderen

IV Het gezin als deelnemer aan het sociale leven

- a. Solidariteit van het gezin
- b. Het gezin, economisch leven en werk

V De samenleving ten dienste van het gezin

I Het gezin, de eerste natuurlijke samenleving

209 Het belang en de centraliteit van het gezin met betrekking tot de persoon en de samenleving wordt regelmatig onderstreept door de heilige Schrift: 'Het is niet goed dat de mens alleen is.' (Gen 2:18). Uit de teksten die gaan over de schepping van de mens (cf. Gen 1: 26-28, 2: 7-24) komt naar voren hoe – in Gods plan – het echtpaar de eerste vorm van gemeenschap van personen vormt. Eva is geschapen, net als Adam, als de persoon, die in haar anders-zijn, hem compleet maakt en aanvult (cf. Gen 2:18) om met hem 'één vlees' te vormen (Gen 2:24, cf. Mt. 19:5-6). Tegelijkertijd worden zij beiden betrokken in het werk van de voortplanting, waardoor ze medescheppers worden met de Schepper: 'Weest vruchtbaar en vermenigvuldigt u en vul de aarde (Gen 1:28). het gezin wordt in Gods plan voorgesteld als de 'eerste plaats van menswording' voor de persoon en de samenleving en het is de bakermat van leven en liefde.

210 In het gezin leert men de liefde en trouw van de Heer kennen en het belang hieraan te antwoorden (cf. Ex. 12: 25-27, 13:8, 14-15, Deut. 6: 20-25, 13:7-11, 1 Sam. 3:13). In het gezin leren de kinderen hun eerste belangrijkste lessen van praktische wijsheid, waaraan de deugden zijn verbonden (cf. Spr. 1:8-9, 4:1-4, 6:20-21, Sir. 3:1-16, 7:27-28). Door dit alles garandeert de Heer zelf de liefde en trouw van het huwelijksleven (cf. Mal. 2:14-15). Jezus werd geboren en groeide op in een concreet gezin, hij accepteerde alle karakteristieke eigenschappen van het gezin en hij kende de hoogste waardigheid toe aan het instituut huwelijk, door er een sacrament van het nieuwe verbond van te maken (cf. Mt. 19:3-9). In dit nieuwe perspectief vindt het echtpaar de volheid van zijn waardigheid en het gezin zijn stevige basis.

211 Verlicht door de uitstraling van de bijbelse boodschap beschouwt de kerk het gezin als de eerste natuurlijke samenleving, met oorspronkelijke rechten, die het gezin eigen zijn en plaatst het in het centrum van het sociale leven. Door het gezin een ondergeschikte of tweederangs rol te geven en het uit te sluiten van zijn rechtmatige positie in de samenleving, wordt ernstige schade toegebracht aan de authentieke groei van de samenleving als geheel. Het gezin ontstaat uit de intieme gemeenschap van leven en liefde, gebaseerd op het huwelijk tussen één man en één vrouw. het bezit een eigen specifieke en sociale dimensie, namelijk het geeft de eerste plaats aan interpersoonlijke relaties: het is de eerste en vitale cel van de samenleving. Het gezin is een goddelijk instituut, dat aan de basis staat van het leven van de menselijke persoon als het prototype van elke sociale orde.

a. Het belang van het gezin voor de persoon

212 Het gezin is van wezenlijk belang voor de persoon. Mensen worden geboren en groeien op in de 'wieg' van leven en liefde. Wanneer er een kind wordt verwacht, ontvangt de samenleving het geschenk van een nieuwe persoon, die vanuit het diepst van hemzelf geroepen is tot gemeenschap met anderen en tot de gave van hemzelf aan anderen. Daarom scheidt het gezin, waarin man en vrouw, verenigd door het huwelijk, zich zelf aan elkaar geven, een klimaat van leven, waarin de kinderen hun mogelijkheden ontwikkelen, zich bewust worden van hun waardigheid en zich voorbereiden om hun unieke en individuele bestemming te aanvaarden. In het klimaat van natuurlijke affectie, die de leden van één gezin verbindt, worden personen erkend en leren zij verantwoordelijkheid voor hun hele persoonlijkheid. De eerste en fundamentele structuur voor een menselijke ecologie is het gezin, waarin de mens zijn eerste vorming opdoet over waarheid en goedheid., waarin hij leert wat het betekent om lief te hebben en liefgehad te worden, wat het dus betekent om mens te zijn. de verplichtingen van de gezinsleden worden niet beperkt door een contract, maar komen voort uit de diepste essentie van het gezin, dat gebaseerd is op het onherroepelijke huwelijksverbond en de vaststaande structuur van relaties, die ontstaan wanneer er kinderen worden geboren of geadopteerd.

b. Het belang van het gezin voor de samenleving

213 Het gezin, de natuurlijke gemeenschap waarin de menselijke sociale natuur wordt ervaren, levert een unieke en onvervangbare bijdrage aan het welzijn van de samenleving. Het gezin ontstaat uit de gemeenschap van personen. 'Gemeenschap' heeft aan de ene kant te maken met de persoonlijke relaties tussen het 'ik' en het 'jij'. Aan de andere kant wordt deze structuur ook naar buiten toe toegepast: 'wij' en 'de samenleving'. Het gezin als gemeenschap van personen is de eerste menselijke samenleving.

Een maatschappij, die het gezin als maat neemt, is de beste garantie tegen het afglijden naar individualisme óf collectivisme, omdat in het gezin de persoon altijd centraal staat als doel en nooit als middel. Het moge duidelijk zijn dat het welzijn van personen en het juiste functioneren van de samenleving nauw verbonden zijn met een gezonde situatie van het huwelijks- en gezinsleven. Zonder gezinnen met een sterk gemeenschapsgevoel en stabiele inzet worden volkeren zwak. In het gezin worden morele waarden vanaf de eerste kinderjaren aangeleerd. In het gezin worden het spirituele erfgoed van de religieuze gemeenschap en de culturele bagage van een natie doorgegeven. In het gezin wordt sociale verantwoordelijkheid en solidariteit geleerd.

214 Het gezin heeft prioriteit boven de staat en de samenleving. Het gezin is in feite de voorwaarde, in elk geval in zijn (kinderen-) voortbrengende functie, voor hun bestaan. Wat betreft de andere functies, die elk van zijn leden goed doen, gaat het gezin vòòr, in belang en waarde, op de samenleving en de staat. Het gezin bezit onschendbare rechten en vindt zijn legitimiteit in de menselijke natuur en niet in een formele erkenning door de staat. Het gezin bestaat niet voor de samenleving of voor de staat, maar de samenleving en de staat bestaan voor het gezin.

Elk sociaal model dat het welzijn van de mens wil nastreven, mag nooit uit het oog verliezen dat het gezin centraal staat en een sociale verantwoordelijkheid heeft. In hun relatie met het gezin, zijn de samenleving en de staat verplicht zich te houden aan het principe van aanvullendheid (subsidiariteit). Vanuit dit principe mogen publieke autoriteiten geen taken bij het gezin weghalen, die het zelf of in vrije verbondenheid met andere gezinnen, kan uitvoeren. Aan de andere kant hebben deze overheden de plicht om het gezin te ondersteunen en te zorgen voor alle hulp die het nodig heeft om op de juiste manier zijn eigen verantwoordelijkheden uit te voeren.

II Het huwelijk, de basis van het gezin

a. De waarde van het huwelijk

215 Het gezin is gebaseerd op de vrije keuze van de echtelieden om zich te verbinden door een huwelijk, in respect voor de betekenis en de waarden van dit instituut, dat niet van de mens, maar van God afhangt. 'Voor het welzijn van het echtpaar en hun kinderen en voor het welzijn van de samenleving steunt dit heilige verbond niet alleen op de beslissing van de mens. God zelf is de schepper van het huwelijk en Hij begiftigt het met diverse voordelen en doeleinden.'

Daarom is het instituut huwelijk – een intiem partnerschap van liefde en leven, dat ingesteld is door de Schepper en door Hem voorzien van eigen wetten – geen resultaat van menselijke conventies of wettelijke voorschriften, maar het verkrijgt zijn stabiliteit door zijn goddelijke instelling. Het instituut wordt geboren, ook in de ogen van de samenleving, door de menselijke daad, waarbij de partners zich wederzijds aan elkaar overgeven, en is gebaseerd op de aard, die eigen is aan de echtelijke liefde, die als een totale en exclusieve gave van persoon tot persoon, een definitieve inzet en verbondenheid met zich meebrengt, uitgedrukt door een wederzijdse, onherroepelijke en publieke bevestiging. Deze inzet en verbondenheid betekenen dat de relaties tussen de gezinsleden ook in juridische zin worden erkend, en zodoende in respect voor wederzijds rechten en plichten.

216 Geen enkele macht kan het natuurlijke recht om te trouwen afschaffen of zijn kenmerken of doeleinden wijzigen. Het huwelijk heeft zijn eigen, aangeboren en blijvende karakteristieken. Ondanks de talloze veranderingen, die in de loop der eeuwen in verschillende culturen en in verschillende sociale structuren en spirituele houdingen hebben plaats gevonden, bestaat in elke cultuur een zekere zin of gevoel voor de waardigheid van het huwelijksverbond, hoewel dit overal met dezelfde helderheid duidelijk is. Deze waardigheid moet gerespecteerd worden met zijn specifieke karakteristieken en moet beschermd worden tegen elke aanval, die het wil ondermijnen. De samenleving kan niet zomaar wetten maken over het huwelijk, waarbij de twee echtelieden elkaar trouw beloven, hulp en het aanvaarden van kinderen. Nee, de samenleving heeft alleen de autoriteit om de civiele effecten van het huwelijk te reguleren.

217 De karakteristieke kenmerken van het huwelijk zijn totaliteit, de echtelieden geven zichzelf wederzijds aan elkaar in elk aspect van hun persoon, fysiek en spiritueel; eenheid, die hen 'één vlees maakt' (Gen. 2:24); onverbreekbaarheid en trouw, die de definitieve wederzijdse zelfgave vereist; vruchtbaarheid, waartoe het (huwelijk) zich natuurlijkerwijze vanzelf opent. Gods wijze plan voor het huwelijk – een plan dat ook door het menselijke verstand kan worden begrepen ondanks de problemen door de hardheid van het hart (cf. Mt. 19:8; Mc. 10:5) - kan niet exclusief worden beschouwd in het licht van het feitelijke gedrag en concrete situaties, die ervan worden afgeleid. Een radicale afwijzing van Gods oorspronkelijke plan is polygamie, omdat het tegengesteld is aan de gelijkwaardige persoonlijke waardigheid van man en vrouw, die zich met een totale liefde in het huwelijk aan elkaar geven, waardoor deze liefde uniek en exclusief is.

218 In zijn objectieve waarheid is het huwelijk bedoeld voor voortplanting en het grootbrengen van kinderen. Het huwelijksverbond brengt de oprechte zelfgave tot de volheid van leven, waarvan kinderen de vrucht zijn, die op hun beurt een geschenk zijn voor de ouders, voor de hele familie en de hele samenleving. Niettemin is het huwelijk niet alleen maar ingesteld voor voortplanting. Zijn onverbreekelijk karakter en zijn gemeenschapswaarde blijven intact, ook wanneer er geen kinderen, hoezeer ook gewenst, komen ter vervolmaking van het huwelijksleven. In dit geval kunnen de echtelieden uiting geven aan hun vruchtbaarheid door verlaten kinderen te adopteren of (veeleisende) diensten te verrichten voor anderen.

b. Het sacrament van het huwelijk

219 Door Christus' instelling leven de gedoopten de inherente menselijke werkelijkheid van het huwelijk in de bovennatuurlijke vorm van een sacrament, een teken en instrument van genade. Het onderwerp van de huwelijksvereenkomst, als de betekenisvolle uitdrukking van de gemeenschap van liefde tussen God en de mensen en als de symbolische sleutel om de verschillende stadia te begrijpen van het grote verbond tussen God en zijn volk, wordt gevonden in de geschiedenis van de verlossing. In het middelpunt van de openbaring van het goddelijke plan van liefde staat de gave die God aan de mensheid schenkt in zijn zoon Jezus Christus. Hij is de Bruidegom, die bemint en zichzelf geeft als de Redder van de mensheid, door die (mensheid) als zijn lichaam aan zich te verenigen. Hij onthult de oorspronkelijke waarheid van het huwelijk, de waarheid van het begin (cf. Gen. 2:24, Mt. 19:5) en Hij stelt de mens, door hem te bevrijden van de hardheid van zijn hart, in staat deze waarheid in zijn geheel te verwezenlijken. De echtelijke liefde van Christus voor zijn kerk, getoond in de volheid van het offer aan het kruis, is de oorsprong van de sacramentaliteit van het huwelijk. De genade van dit sacrament brengt de liefde van de echtelieden in overeenstemming met de liefde van Christus voor zijn kerk. Het huwelijk als sacrament is een verbond in liefde tussen een man en een vrouw.

220 Het sacrament van het huwelijk neemt de menselijke realiteit van de huwelijksliefde op in al zijn implicaties en geeft christelijke echtparen en ouders een kracht en inzet om hun roeping als leken te vervullen en daarom het rijk Gods te zoeken door zich in te zetten voor tijdelijke zaken en deze te verrichten volgens het plan van God. Op hechte wijze verenigd met de kerk middels het sacrament, dat het gezin tot 'huiskerk' of 'kleine kerk' maakt, is het christelijke gezin geroepen een teken van eenheid voor de wereld te zijn en zo zijn profetische rol te spelen door getuige te zijn van het rijk Gods en de vrede van Christus, waarnaar de hele wereld op weg is.

Naasteliefde in het huwelijk, die voortkomt uit de naasteliefde van Christus zelf, die door het sacrament wordt gegeven, maakt van de echtelieden getuigen van een nieuw sociaal bewustzijn, dat geïnspireerd wordt door het evangelie en het paasmysterie. De natuurlijke dimensie van hun liefde wordt voortdurend gezuiverd, versterkt en verheven door de sacramentele genade. Op deze manier worden de christelijke echtelieden, behalve dat ze elkaar wederzijds hulp verlenen op hun pad naar de heiligheid, een teken en een instrument van Christus' liefde in de wereld. Met hun leven zelf zijn ze geroepen getuigen te zijn van en uit te roepen de godsdienstige betekenis van het huwelijk, die door de moderne samenleving steeds moeilijker wordt onderkend, vooral wanneer die samenleving de natuurlijke basis van het instituut huwelijk in een relativistisch perspectief plaatst.

III De sociale subjectiviteit van het gezin

a. Liefde en de vorming van een gemeenschap van personen.

221 Het gezin is de plaats waar gemeenschap – die gemeenschap die zo nodig is voor een samenleving die steeds individualistischer wordt- tot stand wordt gebracht. Het is de plaats waar een authentieke gemeenschap van personen zich ontwikkelt en groeit, dankzij de eindeloze dynamiek van de liefde, die de fundamentele dimensie van de menselijke ervaring is en die in het gezin de plaats bij uitstek vindt om zich kenbaar te maken. De liefde laat de mens zijn vervulling vinden door de oprechte zelfgave. Liefhebben betekent iets geven en ontvangen, dat noch gekocht noch verkocht kan worden, maar alleen vrij en wederzijds gegeven kan worden.

Dankzij de liefde, de essentiële realiteit waarmee het huwelijk en het gezin worden gedefinieerd, wordt iedere persoon (man en vrouw) erkend, geaccepteerd en gerespecteerd in zijn waardigheid. Uit de liefde ontstaan relaties, beleefd in belangeloosheid, die, doordat ze de persoonlijke waardigheid van iedereen als de enige basis voor die waarde respecteren en voeden, diep van binnen laten voelen dat men geaccepteerd wordt, waardoor ontmoeting en dialoog, belangeloze beschikbaarheid, dienstbaarheid en diepe solidariteit ontstaat. Gezinnen die op deze manier leven laten de tekorten en tegenstellingen zien van een maatschappij die grotendeels, maar niet helemaal, gebaseerd is op efficiëntie en functionaliteit. Door van dag tot dag een netwerk van onderlinge relaties op te bouwen, zowel binnen als buiten het gezin, is het gezin de eerste en onvervangbare school voor het sociale leven en een voorbeeld en stimulans voor de relaties binnen de bredere gemeenschap die gekenmerkt worden door respect, rechtvaardigheid, dialoog en liefde.

222 Liefde wordt ook uitgedrukt in de royale aandacht die aan de ouderen binnen de familie wordt gegeven. Hun aanwezigheid kan van grote waarde zijn. Ze zijn een voorbeeld van verbondenheid tussen generaties, een bron van welzijn voor het gezin en de gehele samenleving. Niet alleen laten zien dat sommige aspecten van het leven – menselijke, culturele, morele en sociale waarden – niet in termen van economische efficiëntie kunnen worden beoordeeld, maar zij kunnen ook een doelgerichte bijdrage leveren op de werkplaats en in leiderschapsposities. Het is kortom geen kwestie van 'iets voor ouderen doen', maar het is hen op realistische wijze accepteren als partners in gedeelde, samen gedragen projecten – en wel op het gebied van gedachten, dialoog en daadkracht. Zoals de Heilige Schrift zegt: 'Tot op hoge leeftijd brengen zij vrucht voort.' Ps. 92:15

De ouderen vormen een belangrijke levensschool, ze zijn in staat waarden en tradities over te brengen, de groei van de jongere generaties te voeden, die op hun beurt leren om niet alleen hun eigen belang na te streven, maar juist dat van de ander. Als ouderen zich in situaties bevinden, waarin ze lijden of afhankelijk zijn, dan hebben ze niet alleen gezondheidszorg en geschikte hulp nodig, maar bovenal moeten ze met liefde worden behandeld.

223 De menselijke persoon is geschapen voor de liefde en kan niet zonder liefde. Als de liefde wordt geuit als de totale gave van twee personen in hun complementariteit, dan mag de liefde niet worden beperkt tot emoties of gevoelens, laat staan alleen een seksuele uitdrukking. In een samenleving, die er steeds meer naar neigt de ervaring van liefde en seksualiteit te relativiseren en te banaliseren, door de vergankelijke aspecten te benadrukken en de fundamentele waarden te verbergen, is het meer dan ooit nodig om te verkondigen en te getuigen dat de waarheid van de echtelijke liefde en seksualiteit bestaat uit de volledige en totale gave van personen met de kenmerken van eenheid en trouw. Deze waarheid, bron van vreugde, hoop en leven, blijft ondoordringbaar en onbereikbaar als mensen zich opsluiten in zichzelf in relativisme en scepsis.

224 In het licht van theorieën, die geslachtsidentiteit hoofdzakelijk beschouwen als cultureel en sociaal resultaat van de interactie tussen de gemeenschap en de individuele,

onafhankelijke en persoonlijke seksuele identiteit zonder enige verwijzing naar de ware betekenis van seksualiteit, wordt de Kerk niet moe haar leer te herhalen dat 'iedereen, man en vrouw, zijn eigen seksualiteit moet erkennen en accepteren.' Fysiek, moreel en spiritueel verschil en complementariteit worden gericht op het welzijn van het huwelijk en de bloei van het gezinsleven. De harmonie binnen het echtpaar en de samenleving hangt voor een deel af van de manier waarop de complementariteit, behoeften en wederzijdse steun tussen de geslachten wordt beleefd. Volgens dit perspectief is het verplicht dat het recht aangepast wordt aan de natuurlijke wet, omdat het de objectieve voorwaarde is om een getrouwd stel te zijn.

225 De aard van de echtelijke liefde vereist de stabiliteit van een getrouwde en zijn onverbreekbaarheid. De afwezigheid van deze karakteristieken brengt de relatie van exclusieve en totale liefde, die eigen is aan de huwelijksband, in diskrediet, veroorzaakt groot lijden bij de kinderen en heeft schadelijke gevolgen voor de maatschappij.

De stabiliteit en de onverbreekbaarheid van de huwelijkseenheid mag niet alleen toevertrouwd worden aan de intentie en inzet van de individuele personen, die erbij betrokken zijn. De verantwoordelijkheid om het gezin als algemeen natuurlijk instituut te beschermen en te bevorderen, juist in zijn vitale en essentiële aspecten, ligt bij heel de samenleving. De noodzaak om het huwelijk een institutioneel karakter te geven door een publieke daad te verrichten die sociaal en juridisch wordt erkend, komt voort uit de basisvereisten van sociale aard.

De invoering van scheiding in de civiele rechtspraak heeft de relativistische visie op de huwelijksband in een stroomversnelling gebracht en wordt in brede kring duidelijk, nu het een 'ware plaag voor de samenleving is geworden'.

Stellen die de waarde van de onverbreekbaarheid weten te behouden en ontwikkelen op een nederige en heldhaftige manier hebben de rol een 'teken' voor de wereld te zijn, een klein en kostbaar teken, soms ook strijdend tegen de bekoring, maar altijd vernieuwd – door de onophoudelijke trouw waarmee God en Jezus Christus ieder mens beminnen.

226 De Kerk laat diegenen die hertrouwd zijn na scheiding niet in de steek. De Kerk bidt voor hen en moedigt hen aan in de moeilijkheden die zij tegenkomen in hun spirituele leven, door hen in geloof en hoop te ondersteunen. Op hun beurt moeten en kunnen deze personen, in zoverre zij gedoopt zijn, deelnemen aan het leven van de kerk. Ze worden aangespoord naar het Woord van God te luisteren, het offer van de mis bij te wonen, te volharden in gebed, daden van naastenliefde te doen e deel te nemen aan gemeenschapsprojecten voor rechtvaardigheid en vrede, hun kinderen in geloof op te voeden, een geest van boete te cultiveren en werken van boete te doen om dag voor dag de genade van God af te smeken. Verzoening in het sacrament van de biecht – die de weg opent naar het sacrament van de eucharistie - kan alleen worden gegeven aan hen, die na hun bekering, serieus van plan zijn een nieuwe levensvorm op te pakken die niet langer in tegenspraak is met de onverbreekbaarheid van het huwelijk.

Door op deze manier te handelen belijdt de Kerk haar trouw aan Christus en Zijn waarheid en laat tegelijkertijd haar moederlijke ziel aan haar kinderen zien, vooral naar diegenen, die buiten hun eigen schuld om, zijn verlaten door hun wettelijke echtgenoot. Met standvastige trouw gelooft de kerk dat zelfs zij, die zich van het gebod van de Heer hebben afgewend, en die in die staat blijven leven, de genade van bekering en redding van God kunnen verkrijgen, als zij volharden in gebed, boetedoening en naastenliefde.

227 Relaties van samenwonen, die in getal alsmaar toenemen, zijn gebaseerd op een onjuist idee van individuele keuzevrijheid en op een compleet geprivatiseerde visie op huwelijk en gezin. Het huwelijk is geen simpele overeenkomst om bij elkaar te gaan wonen, maar een relatie met een sociale dimensie, die uniek is vergeleken met andere relaties, omdat het gezin – met zijn speciale aandacht voor het zorgen voor en het opvoeden van kinderen – het belangrijkste instrument is om elke persoon op een integrale manier te helpen groeien en hem op een positieve manier te 'integreren' in het sociale leven.

Door samenwoon-relaties juridisch gelijkwaardig te maken aan het gezin wordt het gezinsmodel in gevaar gebracht. Er kan geen gezin ontstaan in de voorlopige, voorzichtige relatie van personen, maar alleen in de duurzame relatie, die haar oorsprong in het huwelijk vindt, dat wil zeggen in een verbond tussen één man en één vrouw, gebouwd op de wederzijdse en vrije keuze, met als gevolg de volledige echtelijke gemeenschap die gericht is op voortplanting.

228 In het verlengde van samenwoon-relaties ligt het specifieke probleem van juridische erkenning van relaties tussen homoseksuele personen, dat steeds meer onderwerp van publiek debat wordt. Alleen een antropologie, die overeenkomst met de volle waarheid over de menselijke persoon, kan een juist antwoord geven op dit probleem, dat zowel op sociologisch als kerkelijk vlak verschillende aspecten raakt. Het licht van zo'n antropologie onthult hoe ongerijmd en onlogisch de eis is om relaties tussen personen van hetzelfde geslacht de huwelijksstatus te geven. Het is tegenstrijdig, om te beginnen, door de objectieve onmogelijkheid om de relatie vruchtbaar te maken door het leven door te geven volgens het plan dat door God in de structuur van de menselijke persoon zelf is ingeschreven. Een ander obstakel is de afwezigheid van voorwaarden voor onderlinge complementariteit tussen mannelijk en vrouwelijk, gewild door de Schepper op zowel biologisch-fysiek als duidelijk ook psychologisch vlak. Alleen in de relatie tussen twee seksueel verschillende personen kan het individu volmaaktheid bereiken in een samenvoeging van eenheid en wederzijdse psycho-fysieke compleetheid.

Homoseksuele personen moeten volledig gerespecteerd worden in hun menselijke waardigheid en worden aangemoedigd om Gods plan te volgen met speciale aandacht voor het beoefenen van de zuiverheid.

De plicht die tot respect oproept rechtvaardigt niet de legitimatie van gedrag dat niet overeenkomt met de morele wet, nog minder rechtvaardigt het de erkenning van een recht op een huwelijk tussen twee personen van hetzelfde geslacht en het beschouwd willen worden als gelijkwaardig aan een gezin. Als vanuit juridisch standpunt het huwelijk tussen man en vrouw slechts als een vorm van huwelijk wordt beschouwd, dan ondergaat het concept van huwelijk een radicale verandering met ernstige schade voor het algemeen goed. Door homoseksuele verbintenissen op wettelijk niveau analoog te stellen aan het huwelijk en het gezin handelt de staat met willekeur en tegenstrijdig aan haar taken.

229 De stevigheid van de gezinskern is een beslissende factor voor de kwaliteit van leven in de samenleving; daarom mag de burgergemeenschap niet onverschillig blijven tegen ontwrichtende tendensen, die de fundamenteën van het gezin in zijn wortels bedreigen. Hoewel wetgeving soms moreel onacceptabel gedrag kan toestaan, mag deze nooit de erkenning van het onverbreekbare, monogame huwelijk als enige authentieke gezinsvorm verzwakken. Daarom is het noodzakelijk dat publieke overheden deze tendensen, die de samenleving verdelen en schadelijk zijn voor de waardigheid, veiligheid en welzijn van de burgers als individuen, weerstaan. Ze moeten zorgen dat de publieke opinie niet leidt tot onderwaardering van het institutionele belang van het huwelijk en het gezin. Het is de taak van de christelijke gemeenschap en allen, die het welzijn van de samenleving aan het hart gaan, om te herbevestigen dat het gezin bestaat uit een gemeenschap van liefde en solidariteit, veel meer dan een louter juridische, sociale en economische eenheid. Een gemeenschap van liefde dus, die bij uitstek geschikt is om culturele, ethische, sociale, spirituele en godsdienstige waarden, die essentieel zijn voor de ontwikkeling en het welzijn van zijn eigen leden en van heel de samenleving te onderwijzen en door te geven.

b. Het gezin is het heiligdom van het leven.

230 Echtelijke liefde staat door haar aard open voor het ontvangen van het leven. De waardigheid van de menselijke persoon, geroepen om de goedheid en de vruchtbaarheid, die van God komen, te verkondigen, wordt duidelijk onthuld in de taak van de voortplanting: 'Menselijk vader- en moederschap, hoewel ze biologisch gelijk zijn aan dat van andere wezens in de natuur, bevatten op een essentiële en uniek manier een gelijkenis aan God,

dat de basis vormt van het gezin als gemeenschap van menselijk leven, de gemeenschap van personen, verenigd in de liefde (communio personarum).

Voortplanting drukt de sociale subjectiviteit van het gezin uit en zet een dynamiek van liefde en solidariteit tussen de generaties in beweging waarop de samenleving is gebaseerd. Het is belangrijk om de sociale waarde te herontdekken van dat deel van het algemeen welzijn dat elk nieuw menselijk schepsel met zich meebrengt. Elk kind wordt geschenk voor zijn broers, zussen, ouders en heel de familie. Zijn leven wordt geschenk voor degene die hem het leven hebben geschonken en die zijn aanwezigheid, , het delen van hun gezamenlijk leven en zijn bijdrage aan hun algemeen welzijn en aan dat van de gemeenschap van het gezin wel moeten voelen.

231 Het gezin, dat gebaseerd is op het huwelijk, is het heiligdom van het leven, de plaats waarin het leven, een gave van God, op de juiste manier verwelkomd en beschermd kan worden tegen de vele aanvallen, waaraan het blootgesteld wordt en waarin het leven ontwikkeld kan worden in overeenstemming met wat authentieke menselijke groei betekent. De rol van het gezin in de samenleving in het stimuleren en opbouwen van een cultuur van leven tegen de mogelijkheid van een vernietigende antibeschaving, waarvan tegenwoordig zoveel trends en situaties getuigen, is beslissend en onvervangbaar.

Christelijke gezinnen hebben daarom dankzij het ontvangen sacrament, een speciale missie, die hen getuigen en verkondigers maakt van het evangelie van het leven. Deze inzet voor de maatschappij heeft een waarde van echt en moedig getuigenis. Daarom betekent ´zich inzetten voor het evangelie van het leven´ dat het gezin, in het bijzonder door het lidmaatschap van gezinsverenigingen, actief bijdraagt om te verzekeren dat wetten en staatsinstellingen op geen enkele manier het recht op leven van de conceptie tot de natuurlijke dood schenden, maar het beschermen en bevorderen.

232 Het gezin draagt bij aan het sociaal welzijn op een verheven manier door verantwoord vader- en moederschap, de speciale deelname van de echtelieden aan Gods schepping. Het gewicht van deze verantwoordelijkheid mag niet als een rechtvaardiging worden gebruikt om egoïstisch in zichzelf opgesloten te zitten, maar moet de beslissingen van de ouders leiden in een edelmoedig ontvangen van het leven. Fysieke, economische, psychologische en sociale omstandigheden in aanmerking genomen, wordt verantwoord ouderschap uitgeoefend in zowel de weloverwogen en genereuze beslissing om een groot gezin te hebben, als de beslissing, om serieuze redenen genomen en in respect voor de morele wet, om tijdelijk of zelfs voor onbepaalde tijd een geboorte te voorkomen. De beweegredenen van het echtpaar voor het uitoefenen van verantwoord ouderschap vinden hun oorsprong in de volledige erkenning van hun plichten jegens God, henzelf, het gezin en de samenleving, in een juiste rangschikking van waarden.

232 Wat betreft de ´methoden´ om met verantwoorde voortplanting om te gaan, zijn sterilisatie en abortus als eerste afgewezen als moreel ongeoorloofd. Abortus in het bijzonder is een afschuwelijke misdaad en een zeer ernstige morele ongeregeldeheid. In plaats van een recht is abortus een triest fenomeen, dat in ernstige mate bijdraagt aan een mentaliteit tegen het leven, omdat het een gevaarlijke bedreiging vormt voor een juist en democratisch samenleven.

Wat ook afgewezen wordt, is als men zijn toevlucht zoekt in anticonceptiva in al hun verschillende vormen. Deze afwijzing is gebaseerd op een juist en integraal begrip van de persoon en de menselijke seksualiteit en vertegenwoordigt een morele oproep om de ware ontwikkeling van de volkeren te verdedigen. Aan de andere kant is het vanwege dezelfde redenen van antropologische orde wel geoorloofd om zijn toevlucht te nemen tot periodieke onthouding tijdens de periode van vruchtbaarheid van de vrouw. Het afwijzen van anticonceptie en het gebruiken van natuurlijke methoden voor geboortenregeling betekent dat men kiest voor wederzijds respect en totale acceptatie als basis voor de onderlinge verhouding tussen de echtgenoten, met positieve gevolgen voor het bevorderen van een menselijker orde in de samenleving.

234 De beoordeling van de tussentijd tussen de geboorten en het aantal kinderen ligt alleen bij het echtpaar. Het is een van hun onvervreemdbare rechten, die zij voor God uitoefenen met een gepaste inachtneming van hun verplichtingen jegens henzelf, de al geboren kinderen, hun gezin en de samenleving. De inmenging van publieke autoriteiten binnen de grenzen van hun mogelijkheden om in informatie te voorzien en geschikte maatregelen te nemen op het gebied van demografie moet op zo'n manier worden gepleegd dat zij de personen en de vrijheid van het echtpaar volledig respecteert. Zulke inmenging mag nooit de eigen beslissingen vervangen. Tevens moeten allerlei organisaties, die zich met dit gebied bezig houden, afzien van eenzelfde inmenging. Alle programma's van economische ondersteuning, die gericht zijn op het financieren van campagnes voor sterilisatie en anticonceptie, alsook het ondergeschikt maken van economische ondersteuning van zulke campagnes, worden moreel veroordeeld als aanvallen op de waardigheid van de persoon en het gezin. Het antwoord op vragen die met bevolkingsgroei te maken hebben moet in plaats daarvan gezocht worden in gelijktijdig respect voor zowel de seksuele moraal als de sociale ethiek, door een grotere rechtvaardigheid en een authentieke solidariteit te bevorderen zodat het leven in alle omstandigheden wordt gewaardeerd, te beginnen met economische, sociale en culturele condities.

235 Het verlangen om vader of moeder te worden rechtvaardigt geen enkel 'recht' op kinderen, aangezien de rechten van het ongeborn kind duidelijk zijn. Het ongeborn kind heeft recht op de best mogelijke condities van bestaan door de stabiliteit van een gezin dat gebaseerd is op het huwelijk tussen twee complementaire personen, dat wil zeggen een vader en een moeder. De snelle ontwikkeling van onderzoek en technologische toepassing ervan op het gebied van voortplanting werpt nieuwe en delicate kwesties op, die de maatschappij en de normen, die het menselijke sociale leven regelen, aangaan. Het moet worden herhaald dat de ethische onaanvaardbaarheid van alle voortplantingstechnieken, zoals sperma- of eiceldonatie, draagmoederschap, kunstmatige fertilisatie met behulp van een donor, die gebruik maken van de baarmoeder van een andere vrouw of de zaadcellen van een andere man dan de personen van het echtpaar, het recht van het kind schaden om geboren te worden uit één vader en één moeder, die ook de vader en de moeder zijn in zowel biologische als juridische zin. Eveneens zijn die methoden onaanvaardbaar, die de gemeenschapsdaad scheiden van de voortplantingsdaad door gebruik te maken van laboratoriumtechnieken zoals kunstmatige inseminatie of fertilisatie (met cellen van de vader en de moeder), zodat het kind meer als resultaat van een technologische daad dan als de natuurlijke vrucht van een menselijke daad, waarin er sprake is van de volledige en totale gave van het echtpaar, geboren wordt. Wanneer wordt vermeden dat men zijn toevlucht neemt in zogenaamde 'kunstmatige' voortplanting betekent dit dat men de integrale waardigheid van de menselijke persoon respecteert, zowel die in de ouders als die in de kinderen, die zij van plan zijn voort te brengen. Aan de andere kant zijn die methoden, die bedoeld zijn om assistentie te verlenen aan de huwelijksdaad of de effecten ervan, wel toegestaan.

236 Een kwestie van bijzondere sociale en culturele betekenis vandaag, vanwege de vele en ernstige morele implicaties, is het klonen van mensen. Deze term refereert an sich naar de reproductie van een biologische entiteit die genetisch identiek is aan het organisme, waar het vandaan komt. In gedachten en in de experimentele praktijk heeft het echter verschillende betekenissen gekregen, die elk op hun beurt verschillende procedures met zich meebrengen, afhankelijk van de technieken die gebruikt worden of de doelen die men ermee beoogt te bereiken. De term kan worden gebruikt om te verwijzen naar het eenvoudige dupliceren van cellen of een deel van DNA. Maar vooral vandaag wordt de term gebruikt om te verwijzen naar de reproductie van individuen in de embryonale fase met methoden, die anders zijn dan die van natuurlijke fertilisatie en wel op zo'n manier dat de nieuwe wezens genetisch identiek zijn aan het individu waar ze van af stammen. Dit type klonen kan een reproductief doel hebben, namelijk menselijke embryo's produceren of een zogenaamd

therapeutisch doel, namelijk opgezet om zulke embryo's te gebruiken voor wetenschappelijk onderzoek of preciezer gezegd voor de productie van stamcellen.

Vanuit ethisch standpunt is de eenvoudige duplicatie van normale cellen of een deel van DNA geen speciaal probleem. Heel anders oordeelt de doctrine van de kerk over klonen in de letterlijke betekenis. Zulk klonen is tegenstrijdig met de waardigheid van de menselijke voortplanting, omdat het plaats vindt in totale afwezigheid van een daad van persoonlijke liefde tussen echtgenoten; het is reproductie zonder voortplantingscellen (zaad- en eicel) en zonder seksualiteit. In de tweede plaats vertegenwoordigt deze vorm van reproductie een vorm van totale overheersing over de geproduceerde persoon door degene die produceert. Het feit dat klonen gebruikt wordt om embryo's te creëren, waarvan cellen worden verwijderd voor therapeutisch gebruik verzacht niet de morele ernst, omdat voor het verwijderen van die cellen eerst een embryo gemaakt en daarna vernietigd moet worden.

237 Ouders, als dienaars van het leven, mogen niet vergeten dat aan het spirituele aspect van voortplanting meer aandacht moet worden geschonken dan aan welk ander aspect ook: 'Vader- en moederschap vertegenwoordigt een verantwoordelijkheid, die niet eenvoudig lichamelijk, maar geestelijk van aard is; door deze realiteiten (i.e. lichamelijk ouderschap) ontstaat de stamboom van de persoon, die zijn eeuwige begin in God heeft en die naar Hem moet terugkeren.'

Wanneer het menselijk leven wordt welkom geheten in de verenigde aspecten van zijn fysieke en spirituele dimensies, dan dragen gezinnen bij aan een 'gemeenschap van generaties' en voorzien op deze manier een essentiële en onvervangbare steun aan de ontwikkeling van de samenleving. Hiervoor heeft het gezin recht op assistentie van de samenleving bij het krijgen en grootbrengen van kinderen. Echtparen met een groot gezin hebben recht op adequate hulp en mogen niet gediscrimineerd worden.

c. De taak van de opvoeding

238 Op het gebied van de opvoeding vormt het gezin de mens in de volheid van zijn persoonlijke waardigheid, in al zijn dimensies, waaronder zijn sociale dimensie. Het gezin vormt in feite een gemeenschap van liefde en solidariteit, die op unieke wijze geschikt is om aan de kinderen culturele, ethische, sociale, religieuze en spirituele waarden te onderwijzen en door te geven, die essentieel zijn voor de ontwikkeling en het welzijn van de eigen leden en van de samenleving. Door zijn opdracht van opvoeding uit te voeren, draagt het gezin bij aan het algemeen welzijn en vormt het de eerste school van sociale deugd, die alle samenlevingen nodig hebben. In het gezin worden de personen geholpen te groeien in vrijheid en verantwoordelijkheid, onmisbare vereisten voor welke functie in de maatschappij dan ook. Door de opvoeding worden bepaalde fundamentele waarden aangebracht en opgenomen.

239 Het gezin heeft een volledig eigen en onvervangbare rol in de opvoeding van kinderen. De liefde van de ouders, die zichzelf ten dienste stelt van de kinderen om het beste dat in hen zit eruit te halen (van het Latijn *e-ducere* = eruit halen) vindt zijn volledige betekenis juist in de opvoedingstaak. De liefde van de ouders is zowel een bron als een bezielend principe en daarom de norm, die alle concrete opvoedingsactiviteit inspireert en leidt, terwijl die liefde de opvoeding verrijkt met waarden als vriendelijkheid, standvastigheid, goedheid, dienst, belangeloosheid en zelfopoffering, die de tastbaarste vruchten van de liefde zijn. Het recht en de plicht van ouders om hun kinderen op te voeden is essentieel, omdat het is verbonden met het doorgeven van het menselijk leven. Het hoort van oorsprong in de eerste plaats bij de ouders, ook al hebben andere mensen ook een opvoedende rol. Ouders kunnen namelijk rekenen op de uniciteit van de liefhebbende relatie tussen ouders en kinderen; het opvoeden door ouders is onvervangbaar en onvervreemdbaar, daarom kan de opvoeding nooit helemaal aan anderen worden overgelaten of door anderen worden toegeëigend. Ouders hebben de plicht en het recht om hun kinderen een godsdienstige opvoeding en morele vorming te geven. Dit recht kan de staat hun niet afnemen, maar de staat moet het

respecteren en stimuleren. Het is een primair recht dat het gezin niet mag verwaarlozen of delegeren.

240 Ouders zijn de eerste opvoeders, niet de enige opvoeders, van hun kinderen. Het opvoeden behoort hen toe en ze moeten het doen met verantwoordelijkheid, in hechte en waakzame samenwerking met civiele en kerkelijke instanties. Het gemeenschapsaspect van de mens – zowel burgerlijk als kerkelijk – vereist en leidt tot een bredere en duidelijker opvoedingsactiviteit, die het resultaat is van een goed georganiseerde samenwerking tussen de verschillende vertegenwoordigers van opvoeding. Al deze vertegenwoordigers zijn nodig, ook al kan en moet een ieder zijn eigen rol spelen, naargelang zijn speciale competentie en bijdrage.

Ouders hebben het recht om zelf de vormingsmaterialen te kiezen, die overeenkomen met hun overtuigingen en de middelen te zoeken, die hen helpen om hun taak als opvoeders zo goed mogelijk te vervullen, ook in de godsdienstige en spirituele sfeer. Burgerlijke autoriteiten hebben de plicht om dit recht te garanderen en te voorzien in de concrete voorwaarden om dit recht uit te oefenen. In deze context heeft samenwerking tussen het gezin en de onderwijsinstanties de hoogste prioriteit.

241 Ouders hebben het recht om onderwijsinstellingen te stichten en te ondersteunen. Overheidsautoriteiten moeten erop toezien dat overheids subsidies dusdanig worden toegekend dat ouders daadwerkelijk vrij zijn om dit recht uit te oefenen zonder onrechtvaardige kosten op te leggen. Ouders zouden geen extra kosten moeten opbrengen, direct of indirect, die het uitoefenen van deze vrijheid ontkennen of onbillijk beperken. De weigering publiek-economische middelen vrij te maken voor niet-openbare scholen, die hulp nodig hebben en die een dienst leveren aan de burgersamenleving moet worden beschouwd als onrecht. Wanneer de staat het monopolie op onderwijs opeist, gaat het voorbij aan het recht en maakt het inbreuk op de rechtvaardigheid. De staat kan niet zonder onrechtvaardigheid alleen maar de zogenaamd bijzondere (private) scholen gedogen. Zulke scholen leveren een publieke dienst en hebben daarom recht op financiële ondersteuning.

242 Het gezin heeft de verantwoordelijkheid een integrale opvoeding te geven. Iedere echte opvoeding is gericht op de vorming van de menselijke persoon met het oog op zijn uiteindelijke doel en het welzijn van de samenleving, waartoe hij behoort en in de taken, waarin hij als volwassene zal delen. Deze integraliteit wordt gegarandeerd als de kinderen, met het getuigenis van het leven en in woorden, worden opgevoed in dialoog, ontmoeting, gemeenschapszin, wettigheid, solidariteit en vrede, door de cultivering van de fundamentele deugden van rechtvaardigheid en naastenliefde.

Bij het opvoeden van kinderen zijn de rol van de vader en die van de moeder even nodig. De ouders moeten daarom samenwerken. Ze moeten hun gezag met respect en zachtheid uitoefenen, maar ook indien nodig met vastheid en kracht: Het moet geloofwaardig, consistent en wijs zijn en altijd worden uitgeoefend met het oog op het integrale welzijn van het kind.

243 Ouders hebben een bijzondere verantwoordelijkheid op het gebied van seksuele voorlichting. Het is van fundamenteel belang voor een evenwichtige groei van de kinderen dat ze op een geregelde en geleidelijke manier de betekenis van de seksualiteit leren en dat ze de menselijke en morele waarden, die erbij horen, leren te waarderen. Met het oog op de hechte verbanden tussen de seksuele dimensie van een persoon en zijn of haar ethische waarden, moet de opvoeding de kinderen brengen tot een begrip van en een respect voor de morele normen als de noodzakelijke en hooggewaardeerde garantie voor verantwoorde persoonlijke groei in menselijke seksualiteit. Ouders hebben de verplichting zich te informeren over de gebruikte methodes voor seksuele voorlichting in scholen, zodat zij kunnen verifiëren of dit belangrijke en delicate onderwerp zorgvuldig wordt behandeld.

d. De waardigheid en de rechten van kinderen

244 De sociale leer van de kerk wijst voortdurend op de noodzaak de waardigheid van het kind te respecteren. In het gezin, dat een gemeenschap van personen is, moet speciale aandacht worden besteed aan de kinderen, door een diepe achting voor hun persoonlijke waardigheid te ontwikkelen, groot respect en veelomvattende zorg voor hun rechten. Dit geldt voor elk kind, maar het is urgenter wanneer het kind kleiner is en naarmate het noodlijdender is: als het ziek is, lijdt, of gehandicapt is.

De rechten van kinderen moeten juridisch beschermd worden binnen de wettelijke systemen. In de eerste plaats is het nodig dat de sociale waarde van de kinderjaren openbaar wordt erkend in alle landen: 'Geen enkel land, geen enkel politiek systeem kan over zijn eigen toekomst nadenken tenzij door het beeld van de nieuwe generaties die van hun ouders veelvuldig het erfgoed ontvangen van waarden, plichten en aspiraties van het land, waartoe ze behoren en van de hele mensenfamilie.' Het eerste recht van een kind is om geboren te worden in een echt gezin, een recht dat niet altijd gerespecteerd is en dat vandaag de dag onderhevig is aan nieuwe schendingen vanwege ontwikkelingen in genetische technologie.

245 De situatie van een groot aantal kinderen op deze wereld is verre van bevredigend vanwege het gebrek aan gunstige omstandigheden voor hun algemene ontwikkeling ondanks het bestaan van een specifiek internationaal juridisch instrument om hun rechten te beschermen, een instrument dat bindend is voor bijna alle leden van de internationale gemeenschap. Deze omstandigheden komen voort uit een gebrek aan gezondheidszorg, voedselvoorziening, weinig of geen mogelijkheid tot het verkrijgen van een minimum aan academische vorming of onvoldoende onderdak. Bovendien blijken enkele ernstige problemen onopgelost: kinderhandel, kinderarbeid, straatkinderen, het gebruik van kinderen voor de handel in pornografisch materiaal, ook in het gebruik van de modernste meest geavanceerde instrumenten van sociale communicatie. * Het is essentieel om zich in te zetten in de strijd, op nationaal en internationaal niveau, tegen schendingen van de waardigheid van jongens en meisjes, die veroorzaakt worden door uitbuiting, pedofilie en andere vormen van geweld, die gericht is tegen de meest weerloze schepselen. Dit zijn misdaden die effectief bestreden moeten worden met adequate preventieve en strafrechtelijke maatregelen door het besliste optreden van de verschillende autoriteiten die zich ermee bezighouden.

IV Het gezin als deelnemer aan het sociale leven

a. Solidariteit van het gezin

246 De sociale subjectiviteit van het gezin, zowel als enkeling als verenigd in een groep, wordt duidelijk in uitingen van solidariteit en samendelen, niet alleen binnen gezinnen zelf maar ook in verschillende vormen van deelname aan het sociale en politieke leven. Dat gebeurt wanneer de realiteit van het gezin is gebaseerd op liefde: geboren in liefde en opgegroeid in liefde, dan wordt solidariteit een wezenlijk en structureel element van het gezin. Deze solidariteit kan de kenmerken aannemen van dienst aan en aandacht voor degenen die in armoede en nood leven, de weeskinderen, de gehandicapten, de zieken, de oudere, degenen die rouwen, degenen die twijfelen, de eenzamen en degenen die verlaten zijn. Deze solidariteit opent zichzelf voor aanneming, voogdijschap, adoptie; het is in staat om elke noodsituatie onder de aandacht van instanties te brengen, zodat zij volgens hun specifieke competentie tussen beide kunnen komen.

247 Niet alleen zijn gezinnen onderwerp van politieke actie, zij moeten en kunnen ook zelf actoren worden, door ervoor te zorgen dat wetten en instanties van de staat niet alleen de rechten en de plichten van het gezin niet ondermijnen, maar juist steunen en positief verdedigen. Volgens deze richtlijnen zouden gezinnen moeten groeien in het bewustzijn dat zij hoofdrolspelers zijn in wat bekend staat als 'gezinspolitiek' en de verantwoordelijkheid opnemen om de maatschappij om te vormen. Voor dit doel moeten gezinsorganisaties gestimuleerd en versterkt worden. Gezinnen hebben het recht om organisaties met andere gezinnen en instanties op te richten om hun rol gepast en effectief te vervullen, alsmede hun rechten te beschermen, het welzijn te bevorderen en de belangen van het gezin te vertegenwoordigen. Op economisch sociaal, juridisch en cultureel vlak moet de juiste rol van gezinnen en gezinsorganisaties worden erkend in de planning en ontwikkeling van programma's die het gezinsleven betreffen.

b. Het gezin, economisch leven en werk

248 Het verband tussen gezin en het economisch leven is bijzonder belangrijk. Aan de ene kant ontstond de economie (Gr. oiko nomia = huishoud bestuur) vanuit thuiswerk. Het huis is lange tijd een productieplaats en het centrum van het leven geweest – en is dat in sommige regio's nog steeds. De dynamiek van het economisch leven aan de andere kant ontwikkeld zich door het initiatief van de mensen en wordt uitgevoerd in concentrische cirkels met steeds bredere netwerken van produktie en uitwisseling van goederen en diensten, waarin gezinnen in steeds grotere mate betrokken raken. Het gezin moet daarom terecht worden gezien als een essentiële speler in het economisch leven, die niet geleid wordt door de marktmentaliteit maar door de logica van samen delen en solidariteit tussen de generaties.

249 Gezin en werk zijn door een speciale relatie aan elkaar verbonden. Het gezin vormt een van de belangrijkste referentiepunten voor het gestalte geven aan de sociale en ethische staat van de menselijke arbeid. Deze relatie vindt haar oorsprong in het verband tussen de persoon en zijn recht de vruchten van zijn arbeid te bezitten en betreft niet alleen het individu als enkele persoon, maar ook als lid van een familie, in de zin van een (huishoud) samenleving.

Werk is essentieel in zoverre het de voorwaarde betekend, waaronder men een gezin kan stichten, omdat de middelen waarmee men een gezin onderhoudt worden verkregen uit werk. Werk bepaalt ook het proces van persoonlijke ontwikkeling, omdat een gezin dat getroffen wordt door werkeloosheid het risico loopt niet volledig zijn doel te bereiken. De bijdrage die het gezin kan leveren aan de realiteit van het werk is waardevol en in vele gevallen onvervangbaar. Deze bijdrage kan zowel in economische termen worden uitgedrukt als door de grote bronnen van solidariteit die het gezin bezit en die vaak een belangrijke

steun zijn voor de degenen van het gezin die geen werk (kunnen) hebben of die werk zoeken. Vooral, en van fundamentele waarde, is het een bijdrage aan de opvoeding over de betekenis van werk en door het aanbieden van leiding aan en steun voor de gemaakte beroepskeuze.

250 Om deze relatie tussen gezin en werk te beschermen moet een bepaald element worden gewaardeerd en gewaarborgd, namelijk het gezinssalaris: een inkomen dat voldoende is om een gezin mee te onderhouden en waar men fatsoenlijk van kan leven. Zo'n inkomen moet voldoende ruimte bieden voor spaargeld, waarmee bezit kan worden gekocht als garantie op vrijheid. Het recht op eigendom is nauw verbonden aan het bestaan van gezinnen, waarmee ze zichzelf beschermen tegen noodgevallen dankzij spaargeld en de opbouw van gezinsbezit. Er zijn verschillende manieren om een gezinsinkomen concreet te realiseren. Verschillende vormen van belangrijke sociale voorzieningen helpen dit te verwezenlijken, bijvoorbeeld gezinssubsidies of andere bijdragen voor afhankelijke gezinsleden en ook een vergoeding voor huishoudelijk werk dat thuis door één van de ouders wordt gedaan.

251 In de relatie tussen gezin en werk moet speciale aandacht worden besteed aan het werk van de vrouw in het gezin, meer in het algemeen aan de erkenning van het zogenaamde werk in het 'huishouden', die ook de verantwoordelijkheid van de man als echtgenoot en vader inhoudt. Het werk in het huishouden dat begint bij de moeder, juist omdat het een dienst is die gericht en gewijd is aan de kwaliteit van leven, vormt een type activiteit die duidelijk persoonlijk en verpersoonlijkend is en die op sociaal vlak moet worden erkend en gewaardeerd ook doormiddel van economische compensatie in overeenstemming met andere typen werk. Tegelijkertijd moet worden gezorgd dat alle hindernissen worden weggenomen die een echtpaar in de weg staat om in vrijheid de beslissingen te nemen over hun verantwoordelijkheid wat betreft de voortplanting en in het bijzonder die hindernissen die de vrouw belemmeren haar moederrol te volle te verwezenlijken.

V De samenleving ten dienste van het gezin

252 Het startpunt van een juiste en constructieve relatie tussen het gezin en de samenleving is de erkenning van de subjectiviteit en de sociale prioriteit van het gezin. Hun innige verbondenheid vereist dat de maatschappij nooit mag verzaken in haar fundamentele taak om het gezin respecteren en koesteren. De samenleving, en vooral de staatsinstanties, is geroepen de authentieke identiteit van het gezinsleven te garanderen en te koesteren, hierbij de prioriteit en voorrang respecterend, en alles te vermijden en te bestrijden wat dit verandert of beschadigt. Hiervoor is politieke en wetgevende actie nodig die de gezinswaarden waarborgt, vanaf de stimulering van intimiteit en harmonie binnen gezinnen tot aan respect voor het ongeboren leven en tot de effectieve keuzevrijheid in onderwijs voor de kinderen. Daarom mag noch de samenleving noch de staat de sociale dimensie overnemen, vervangen of beperken. In plaats daarvan moeten ze het eerbiedigen, erkennen en respecteren en het bevorderen volgens het principe van subsidiariteit.

253 De dienst van de samenleving aan het gezin wordt concreet in het erkennen, respecteren en bevorderen van de rechten van het gezin. Dit betekent dat een authentieke en effectieve gezinspolitiek tot stand moet worden gebracht met specifieke tussenkomsten die de noden kunnen ledigen die voortkomen uit het gezin als zodanig. In die zin is er een noodzakelijke voorrang, één die essentieel en onmisbaar is: de erkenning, die bescherming, waardering en bevordering inhoudt van de identiteit van het gezin, van een natuurlijke samenleving gebaseerd op het huwelijk. Deze erkenning is een duidelijke scheidslijn tussen het gezin, in zijn juiste betekenis begrepen, en alle andere vormen van samen wonen die door hun aard noch de naam noch de status van het gezin verdienen.

254 De erkenning door de burgermaatschappij en de staat die het gezin prioriteit geven boven elke andere gemeenschap en zelfs boven de leden van de staat, betekent dat louter individuele concepten worden overwonnen en dat de gezinsdimensie als onmisbaar cultureel en politiek perspectief wordt geaccepteerd bij de beschouwing van de persoon. Dit is geen inperking, maar een steun en verdediging van de rechten, die personen als individuen hebben. Dit perspectief maakt het mogelijk om formele criteria op te stellen voor een goede oplossing voor verschillende sociale problemen, omdat mensen niet alleen als individuen moeten worden beschouwd, maar ook in relatie met het gezin waartoe ze behoren, de specifieke waarden en behoeften, waarmee op juiste wijze rekening moet worden gehouden.